

УДК 330.341

І. Маркович

(Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя)

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ КОНКУРЕНЦІЇ НА ПРОМИСЛОВОМУ РИНКУ

Сучасний розвиток вітчизняної економіки та окремих її галузей свідчить про зростання волатильності процесів на всіх рівнях економічних систем. Під впливом змін зовнішнього оточення вибудовується внутрішня структура суб'єктів господарювання та формуються принципи їх діяльності, які в умовах невизначеності та слабкої прогнозованості повинні піддаватися постійному перегляду та адаптації до характеру екзогенних сил.

В таких умовах все більшої уваги заслуговує проблема максимально повної оцінки особливостей розвитку конкретного ринку та його сегментів, оскільки невідповідність уявлень керівників компаній про інтенсивність конкуренції, рівень концентрації, розподіл часток, які займають підприємства різних форм власності з реальним станом на ринку, унеможливило інтенсивний розвиток галузі.

Практична значущість оцінки показників конкуренції та концентрації промислового ринку полягає в тому, що вони дозволяють дійти висновків щодо особливостей ринкової структури, яка безпосередньо впливає на характер виробничої, збутової та цінової політики підприємств.

Для визначення наслідків трансформаційних змін в окремих ринкових та галузевих структурах науковцями розроблені численні підходи та методики розрахунків та аналізу з варіативним інструментарієм вимірювання.

В якості показників, які дозволяють охарактеризувати промисловий ринок пропонується обирати з наступних: кількість підприємств ринку; показники ринкових часток окремих підприємств; коефіцієнт ринкової концентрації; індекс Герфіндаля-Гіршмана; частка імпорту у виробництві; частка підприємств державної власності в їх загальній сукупності; коефіцієнт Джині; індекс Лінда; індекс відносної концентрації; індекс ентропії; індекс дисперсії логарифмів ринкових часток фірм; коефіцієнт варіації; індекс Розенблюта.

При цьому слід враховувати те, що чим більшою буде сукупність аналізованих показників та більшим часовий інтервал дослідження, тим достовірнішими стануть результати та висновки, зроблені на їх основі будуть більш вагомими.

Серед економічних показників, що характеризують рівень монополізації ринку, найбільш поширеним є індекс Герфіндаля-Гіршмана (ННІ), який враховує відносний розмір і розподіл компаній на ринку. Цей показник ґрунтується на зіставленні розміру підприємства з розміром ринку, на якому воно працює. Чим більшими є частки компаній порівняно з масштабом ринку, тим він є більш концентрованим.

Розрахований ННІ за даними промисловості України вказує на зростання концентрації протягом 2002-2004 років, зниження його у 2005 і 2006 роках і незначну тенденцію до зростання у 2007-2010 роках, що є свідченням нестабільності рівня конкуренції в промисловому секторі.

Вплив конкуренції на зростання продуктивності в більшості галузей є беззаперечним фактом. З цієї причини зниження бар'єрів для вступу на ринок може стати суттєвим стимулом розвитку національного господарства, оскільки взаємовплив господарюючих суб'єктів здатний інтенсифікувати інноваційні процеси та стимулювати інтенсивний розвиток підприємств.